

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual.	10 pessetes.

S U M A R I

Els mesos de l'any, pàg. 290. - Catalans notables, pàg. 291. - La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès, pàg. 294. - Aforismes i proverbis, pàg. 295. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 296. - Cançons populars, pàg. 300. - Fets històrics, pàg. 302. - Nostra Premsa, pàg. 307. - Nota històrica, pàgina 308. - Homes del segle XVIII, pàg. 309. - Folklore aforístic, pàg. 310. - Esterri d'Aneu, pàgina 312. - Una locució popular, pàgina 313. - Per anar a Barcelona, abans..., pàgina 314. - Endevinalles, pàg. 315. - Antologia poètica, pàg. 316. - De les bones menges i les bones bevendes, pàg. 317.

Els mesos de l'any

OCTUBRE

PER A PASSAR L'ESTONA...

ENCARA hi ha més dites... Les dones d'octubre posseeixen una imaginació sempre desperta, tenen una certa facilitat per mentir; experimenten freqüents exaltacions que les duen al misticisme. Amen més el diner que no el treball. No són massa indulgents pels defectes d'altri.

Els homes tenen un cervell ben trempat; els plau l'estudi de les coses ocultes. Audaços i cautelosos alhora, tenen bona traça a amagar llurs propòsits. Són de tarannà independent, i quan convé, no miren gaires escrúpols per la paraula donada. De joves són bons companys de joventut; entrant en anys, solen esdevenir taciturns i ombrívols.

Figueres. - Monument a Monturiol.

CATALANS NOTABLES

Narcís Monturiol i Estarriol

EL notable inventor de la navegació submarina, Narcís Monturiol, nasqué a Figueres, el dia 28 de setembre del 1819, de pares menestrals.

Cursà la carrera d'advocat a la Universitat de Cervera, Barcelona i Madrid, mes les seves grans aficions i els seus estudis preferits, eren les ciències físiques, químiques i mecàniques.

Home d'idees avançades, va formar part de les organitzacions republicanes conjuntament amb Abdó Terrades, Francesc de P. Cuello i Josep A. Clavé.

Etienne Cabet publicà en 1842, «Le Voyage a Icaria», de tendències avançades, i Monturiol es sentí captivat per aquelles idees, i no parà fins que va fer sortir «La Fraternidad», com abans havia format part de la redacció d'«El Republicano».

Degut als successos ocorreguts a Barcelona, l'any

1848, es veié obligat a refugiar-se a l'altra banda dels Pirineus, residint transitòriament a Perpinyà.

El 8 de juny del 1849, es concedí una amnistia, i l'emigrant tornà a la seva estimada pàtria, i s'instal·là a Barcelona. El seu esperit dinàmic i inquiet trobà camp obert en el periodisme, sobresortint com a escriptor brillant i batallador, fent sortir en 7 d'octubre del 1849, un periòdic del qual n'era ell, fundador, director i a les darreries impressor i tot, alhora, amb el títol de «El Padre de Familia» (1), que essent molt de grat al poble, les autoritats el perseguiren, declarant-lo subversiu fins al punt que li embargaren la impremta, veient-se obligat, Monturiol, a plegar l'esmentat periòdic.

Pacificats ja bon tros els esperits, es dedicà a l'estudi de les ciències naturals i físiques. El seu talent era tan excepcional, que sorgí de les seves mans una màquina de fabricar cartipassos, d'una concepció vertaderament original; aquest fou el seu primer invent.

Aleshores marxà cap a l'Empordà, fixant la seva residència a Cadaqués. Recordant les nocions que posseïa de dibuix i pintura, es posà a pintar retrats.

Un jorn, contemplant la immensitat del mar al Cap de Creus, i davant la penosa tasca que feien els pescadors de corall, se li acudí la idea de facilitar mecànicament tal pesca.

D'aquí ve que el gran Narcís Monturiol fos el veritable inventor de la navegació submarina. Dirigí la construcció del vaixell peix «Ictíneo» (2), amb el qual se submergí ell mateix en 22 de juny del 1859, en el port de Barcelona, resultant aquelles proves un èxit sorprenent. Però abandonat dels governs d'aquella època, no pogué perfeccionar el seu invent meravellós, del qual se n'han aprofitat ara els mo-

(1) Vegi's núm. 27, «Fets Històrics», «L'Ictíneo, primer submarí».

(2) Vegi's núm. 23, «Nostra Premsa», «El Padre de Familia».

derns constructors de la marina de guerra, donant a conèixer els actuals submarins.

Després de passar terribles desenganys, escriví «Ensayo sobre el arte de navegar por debajo del agua», amb el propòsit de fixar la magnificència del seu invent.

A més, va fer altres nous invents, com el d'una màquina de fer cigarretes, precursora de les modernes d'avui dia; un canó portàtil per a l'exèrcit, que li suggerí la idea durant la guerra carlista; un nou sistema de velògraf; i així com va estudiar els peixos per a la construcció del submarí, també estudià els ocells amb mires a la navegació aèria.

Fou elegit diputat pel districte de Manresa, en les primeres Corts de la República Espanyola, l'any 1873, i nomenat director de la «Fábrica Nacional del Sello».

L'any 1883, la salut de Monturiol sofrí una forta sotragada, però mentrestant ell anava lluitant per la vida, amb un estat molt precari; als 66 anys d'edat morí aquell gran home, digne ciutadà, espill de cavallers, i honrat patrici, a Sant Martí de Provençals, el dia 6 de setembre del 1885.

Està enterrat al Cementiri Vell, de Barcelona, i el nínxol que guarda les seves despulles hi ha una làpida, que traduïda diu: «Aquí reposa don Narcís Monturiol, inventor del «Ictíneo», primer vaixell submarí, que es submergí en el fons del mar, per les aigües de Barcelona i Alacant, en 1859, 1860, 1861 i 1862».

Catalunya ha perpetuat la seva memòria, fent que figurés el seu retrat a la galeria de Catalans Il·lustres, aixecant-li un monument a la seva ciutat nadiua de Figueres.

Restes del *Dolmen de Pins Rosés*, de Llinàs.

La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès

IV

Pins Rosés. - Llinàs.

EL lloc on hi ha aquest dolmen (destruït) és conegut per «Pins Rosés», el qual es troba voltat d'un cercle o cromlech de pedres en nombre de set; aquest és un camp on antigament era bosc; aquest és al peu mateix de la via romana a Sant Celoni; està cosa d'uns tres quarts de Cardedeu i en terme de Llinàs (així ho indica una fita que està prop), i el terreny pertany a la parròquia de Santa Agnès de Malenyanes.

Alguns dels vells d'aquells indrets, conserven encara la contalla de molts anys enrera (tenint aquesta alguna varietat), i diuen que en aquell mateix lloc hi havia l'Hostal de Rosés, i els hostalers degollaven molts dels vianants que passaven per aquell important camí, la carn dels quals la servien als seus parroquians. Tot això prou durà molts anys, fins que se'ls descobrí que en un pou que tenien hi tiraven a dintre els caps i les cames de les pobres víctimes innocents. Des d'aquell dia no hi anà mai més ningú; els hostalers es veieren obligats a marxar i quedà abandonat per sempre més. Així, ensenyant-vos aquelles pedres rústegues que encara resten escampades per allà terra, diuen que demostren prou bé l'enderroc de l'antic Hostal.

FRANCESC GOSALBES I CASTANÉ.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

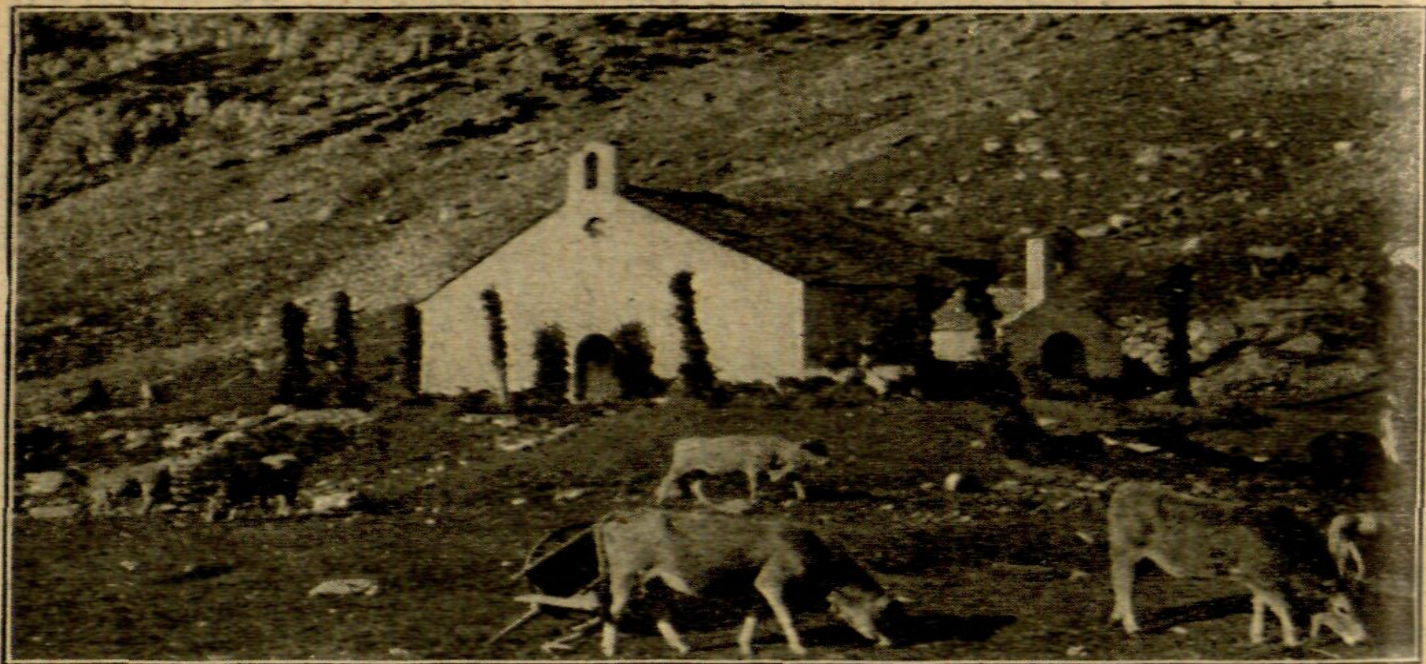
AFORISMES I PROVERBIS

Es doblada la maldat
que es fa en senyal d'amistat.

Tot és bo saber-ho fer
i a ningú no haver menester.

Tot és bo
lo que en l'olla es cou.

Paga el que deus,
i sabràs el que tens.

Sant Gil, a Núria.

Les muntanyes de Catalunya

XI

N Ú R I A

No obstant haver-vos descrit ja les incidències i emocions de Ribes a Núria per Queralps, crec que fóra també un xic interessant, descriure-us de Ribes a Núria per altres camins.

En el número anterior vaig dir que és una for-mosa i extensa vall on s'hi troba un Santuari; en aquest lloc hi ha un bon servei d'hostatge per si hom hi vol passar una temporada. Com a aplecs n'hi ha un de molt curiós, que solament l'esmento degut al seu caràcter de tradició, que es celebra ja fa una infinitat d'anys; el dia primer de setembre, tots els pastors de la Vall de Ribes acudeixen al Santuari vestits tots típicament.

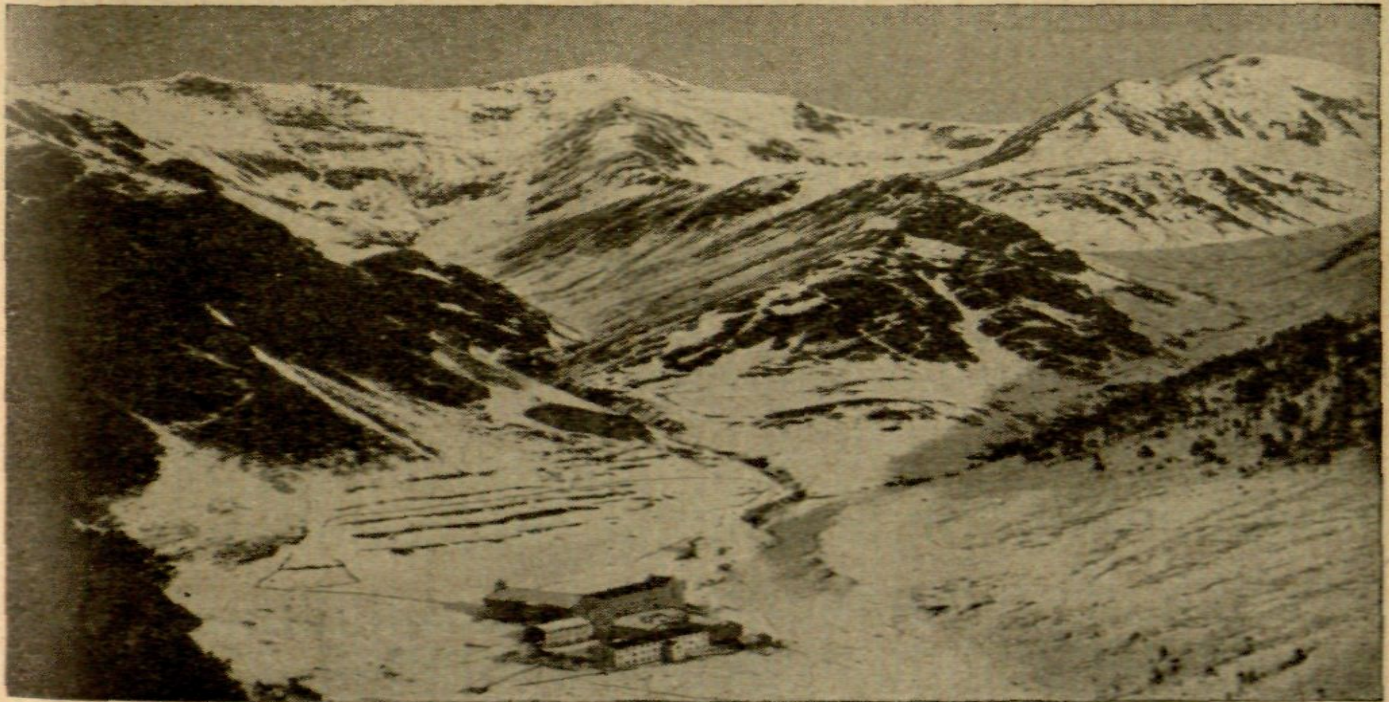
Prop del lloc de l'aplec es troba la Cova de Sant Gil, a 2.125 metres d'alçada, enlairada en els trencats penyals que miren cap a la Vall.

Doncs bé: Suposem ara que anem a Núria per la Fontalba.

Després d'haver passat per Queralps, passem per la font de Roïra que es troba a 1.300 metres d'altitud;

des d'aquest lloc, el panorama a nostra vista és bon xic extens; a l'esquerra del turó esquerp de Torra-neules, cara a cara amb el Puig de Balandrau, estenent-se cap a migjorn, es veu la vall del Fresser, destacant-se entre alteroses muntanyes, l'altiu turó del Taga.

Després de trobar algunes fonts, s'arriba a la collada de la Fontalba; seguint amunt es troba el seu

Núria, empori de neus.

naixement a 2 050 metres d'altitud. Aquest és un veritable riu, que neix entre el rocam aspre, amb una pressió molt forta; l'aigua, a la seva sortida de la terra, forma una mena d'escuma blanca, com si volgués imitar les ones de la mar, de les quals, sens dubte, li ve el nom de Fontalba.

Aquest naixement d'aigua, és el més formós de tot el Pireneu, digne de visitar-se; amb el seu curs esllavissant-se suaument i sobtadament fins a llançar-se en cascada enfront del Salt del Sastre.

Després es passa pel Tros de Bou, lloc deliciós pels pasturatges; es veu la clotada sobre el riu de Núria, la barrancada profunda del Salt del Sastre i la pregona Gorja del Cremal.

Un cop ja a vistes de la Vall de Núria, es veuen panorames deliciosos en tots els indrets; aquí mateix, dalt d'una pedra, una creu rústega senyala les envis-

tes de la Vall; i passant per la Cova de Sant Gil s'arriba al cap de poc a Núria.

* * *

Un camí un xic més variat és el de Ventolà.

Sortim de Ribes per la carretera que travessa el Rigart, per un pont de pedra, seguint la carretera de Puigcerdà. En arribar a Roques Blanques es deixa la carretera que seguint un corriol dolent i pedregós es gaudeix d'intenses emocions silvestres.

Paisatge magnífic.

El nom de Roques Blanques prové de què en aquest lloc s'alça un rocam vertical de pedra que sembla marbre blanc.

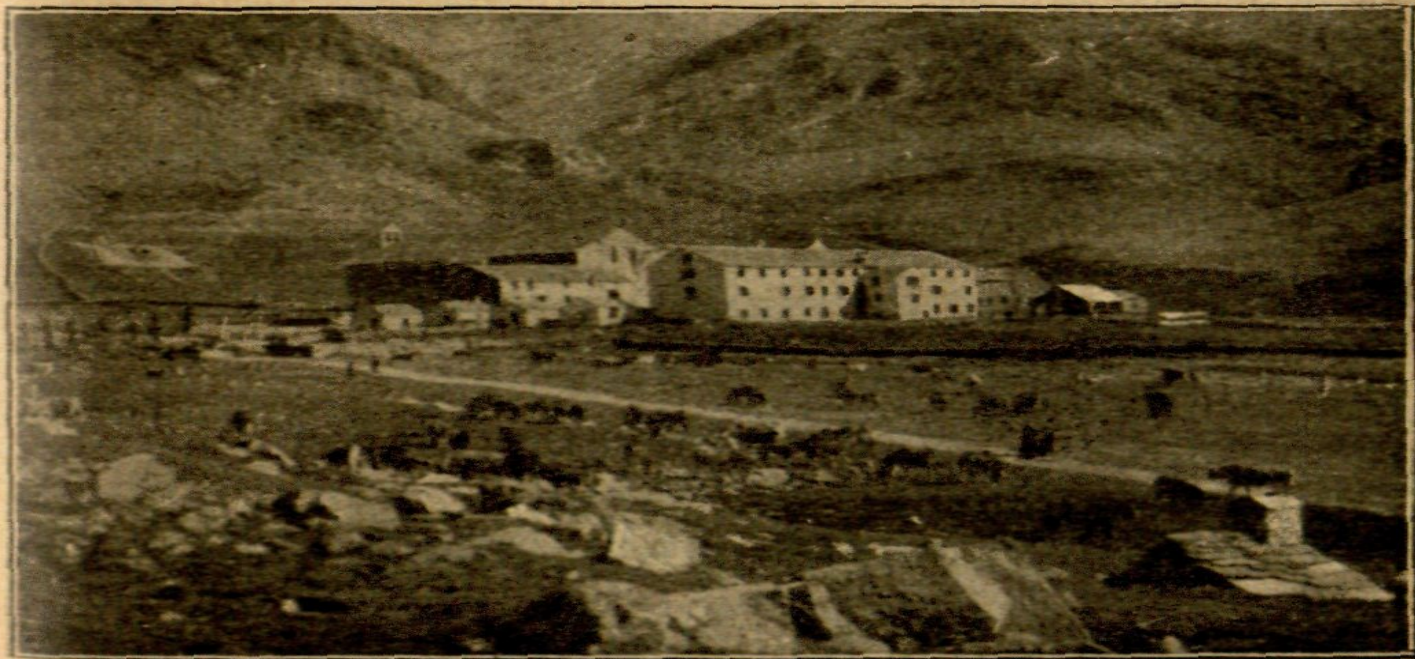
Arribem a Ventolà, poble de 150 habitants, aproximadament, a 1.300 metres d'altitud, tot ell d'un senzill origen romànic, junt amb les cases que estan en posició esglaonada; és d'un aspecte pobre.

Sortim pel cap de munt del poble, per un camí més dolent que l'anterior fins arribar a Les Garberes. En aquest lloc ens ve a la memòria el Montseny, però en ésser dalt, ¡quina diferència!, el Montseny queda raquític enmig la grandiositat de la cordillera Pirenenca. ¡Quin contrast!; aquí, a l'estendre la vista, es perd, de veure la magnificència de muntanyes; totes tenen un aspecte característic, amb unes estruc-

tures que sembla que mans de titans s'hagin entretingut a fer dibuixos a la pedra verge.

I quan hem fugit de l'èxtasi de la naturalesa, veiem els llunyans i extensos panorames, on destaca tota la vall del Rigart i l'altra part del Segadell, dominada per l'alterós Taga.

Més amunt es troba la font de l'Ajeguda, a 1.665

Núria, de la font de Sant Gil estant.

metres d'altitud, i després, a dalt de la serra, el camí s'interna en una pineda de molt espessor.

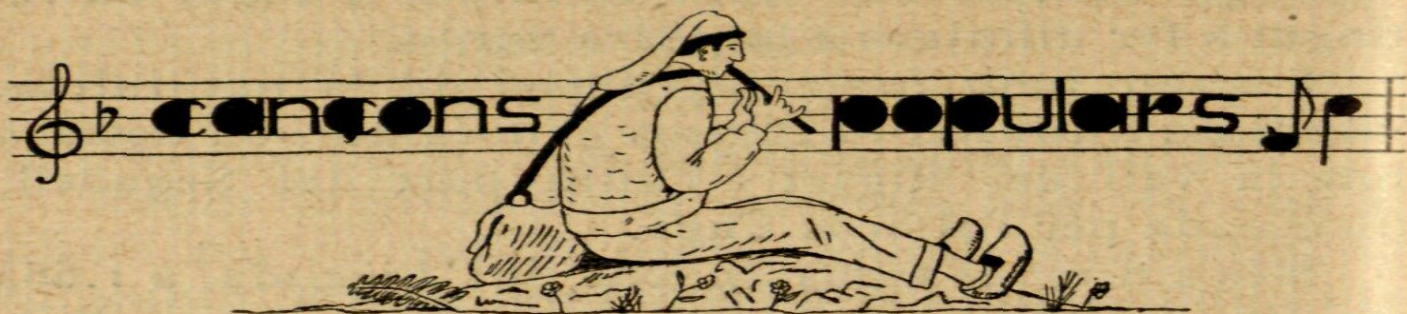
És un lloc deliciós per descansar enmig de la boscúria.

Deixant tanta bellesa, s'arriba al Pla de les Barraques, a 1.892 metres, que en el mateix lloc de la serra s'hi troba un encreuament de camins. Es pren el de baixada dret al Nord per un bonic bosc de pins, trobant-se la font de l'Home mort, que després es domina tota la vall.

En la Collada de Estamaris es dóna la volta per sobre Queralps, veient-se tot el bell panorama de la Vall de Ribes, que s'agafa la Fontalba, que pel camí indicat ens porta a Núria.

Al proper número us parlaré d'una excursió a Ull de Ter.

J. NADAL I RIBAS.

Muntanya regalada

MUNTANYA regalada
és la del Canigó,
coronada de plata
i vestida de flors.

*Adéu, adéu muntanya,
honor del Rosselló.*

*Adéu, nina agraciada,
hermosa Elionor.*

El comte Guillem mana
així, com Déu ho vol,
que creu i llança prengui
i el segueixi als sants llocs.

¡Ai quina desventura
d'abandonar d'un cop
eixa muntanya alegre
i les meves amors!

Per lluny que jo me'n vagi
mai no perdré el record
del lloc de ma naixença
el més plaent del món.

¡I on se trobaria
jovent tan desinvolt,
balles tan gracioses
i una altra Elionor!

Les fletxes sarraïnes
no em donen cap temor
els turments de l'absència
sí que em daran la mort.

Però d'aquestes terres,
Sant Martí gloriós,
alcanceu-me esperances
i consolacions.

Mes ¡ai! que a ma pregària
el bon Sant ja respon,
ell m'enforteix i anima
a partir de bon cor.

No ploris més, minyona,
que al meu retorn, l'amor
ens lligarà per sempre
amb cadenes de flors.

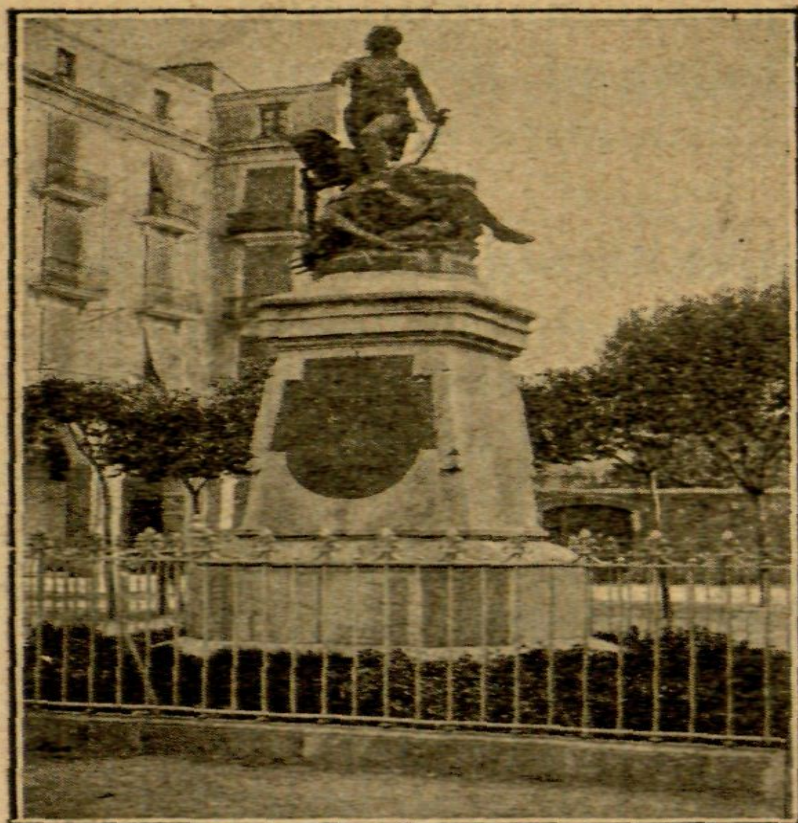
Moderat

Mun - ta - nya re - ga - la - da és la del Ca - ni -
Co - ro - na - da de pla - ta i ves - ti - da de
gó, a - deu, a - deu mun - ta - nya ho - nor del Ros - se - lló.
flors.
A deu ni na esti - ma - da, for - mo - sa E - li - o - nor.

UB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

(De «Cançons de tot arreu», per F. Baldelló, 1936).

Monument a Alvarez de Castro a Girona.

FETS HISTORICS

La mort d'Alvarez de Castro

DEIXAREM per altra ocasió el fer la relació històrica del setge que sofrí la ciutat de Girona, l'any 1809, quan les tropes franceses volien apoderar-se de Catalunya i Espanya.

Avui sols ens referirem als últims moments de la capitulació, estudiant l'heroica figura del general Alvarez de Castro, el seu empresonament, la seva mort i la seva sepultura.

Marian Alvarez de Castro, era el general que defensava la ciutat de Girona durant la guerra anomenada de la Independència. No se sap del cert, si fou fill de Granada o de Burgo d'Osma, però sí que va néixer l'any 1749.

L'heroic general Alvarez de Castro, el mateix que el primer dia del setge, no pot sentir, ni tan sols,

El poble davant el cadàver d'Alvarez de Castro al castell de Figueres.

parlar de capitulació; les febres que pateix des del mes de setembre, i més que les febres, els afanys del seu esperit, no han pogut vèncer ni doblegar la seva resolució: «Rendir-nos, mai!», era sempre la resposta a la més petita insinuació.

La superioritat numèrica dels francesos, la duració del setge que començà el 13 de juny del 1809; la fam, l'esgotament, la manca de queviures i municions i l'haver estat delmats els defensors de Girona, totes

Girona al segle xvii.

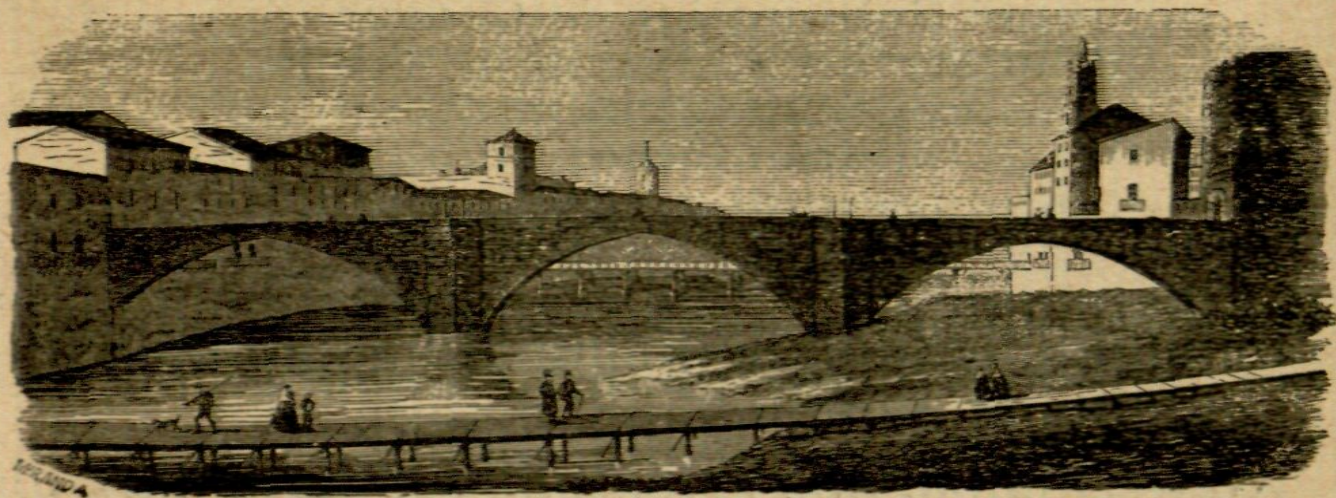
aquestes causes determinaren que el 10 de desembre de l'esmentat any, l'enemic, en començar el dia, iniciés un intens foc amb tots els seus enginys, i la ciutat de Girona, com lleó mal ferit—com diu En Víctor Gebhardt— que estès a terra, sols de tant en tant respon amb incerta grapada a les llançades dels caçadors esporugits, feia sentir encara, poc a poc, les seves canonades; darreres canonades que encara ressonen a les orelles dels catalans com les darreres veus de l'heroisme. Així acabà el setge.

Pocs dies abans de Nadal, després de la rendició, junt amb altres presoners, Alvarez de Castro fou portat a França. Després de vèncer el rigor de la malaltia que l'atuïa, en la nit del 21, estant encara convalescent, va ésser traslladat a Figueres, a Perpinyà i a Narbona, patint força maltractes. En la darrera, el dia 9 de gener del 1810, el separaren de

l'ajudant que l'acompanyava, i sol, el portaren altra vegada al castell de Figueres, on fou tancat en fosca i trista cambra. Hèroe de resignació com ho havia estat de fortalesa, allí morí el dia 22 de gener. L'endemà fou portat al cementiri damunt un baiart que portaven dos soldats.

El seu biògraf i contemporani, Miquel de Haro, creu que Alvarez morí de mort violent a la presó del castell de Figueres, on el tenien les tropes franceses.

La fantasia, que sempre rodeja els herois popu-

Girona. - El pont de Sant Francesc, vist a mitjans del segle passat.

lars, dóna altra versió més esgarrifosa per a explicar el turment a què va ésser condemnat l'insigne defensor de Girona. Diu, doncs, la llegenda (?) que els dos centinelles, al costat d'En Marian Alvarez de Castro, tenien la bàrbara, la cruel, la impia missió de no deixar al pres que dormís ni un sols instant, punxant-lo amb les puntes de les baionetes cada vegada que les seves parpelles, rendides per la fatiga i vençudes per la son, es tancaven.

De totes maneres, aquest episodi és el més fosc que hi ha en la història de la guerra de la Independència; des que va succeir, el misteri rodejà el fet, i el dubte d'un acte contrari al dret de gents preocupà el poble, i ha estat acceptat per varis autors. En efecte, l'espectacle d'un enemic retut, vell i malalt, mort per les puntes de les baionetes, o emmetzinat amb un got de verí, segons la doble versió popular, constituiria la negror més repugnant.

Els autors contemporanis, com el capità Satué, ajudant de la víctima, i el doctor Banchs, abonen la relació del turment, de la mort violenta. Els autors posteriors admeten la incògnita dolorosa.

En 1815, el general Castaños féu col·locar al calabós on morí Alvarez, una làpida commemorativa, de marbre negre, en la qual, amb lletres d'or, hi havia la següent inscripció:

«Murió envenenado en esta estancia
el dia 22 de enero de 1810,
víctima de la iniquidad del tirano de la Francia,
el Gobernador de Gerona
Don Mariano Alvarez de Castro,
cuyos heroicos hechos
vivirán eternamente
en la memoria de los buenos.
Mandó colocar esta lápida
el Excelentísimo Sr. D. Francisco Javier de Castaños,
Capitán General del Ejército de la derecha.
Año de 1815».

Aquesta làpida fou arrencada per les tropes que comanava el duc d'Angulema, quan la intervenció francesa, en 1823, feta a trossos i soterrada al peu de l'esmentat calabós, on se la trobà l'any 1847, en fer-se excavacions. Els trossos de dita làpida es conservaren al Museu arqueològic de Girona; actualment hi ha col·locada a la porta o reixat de ferro amb què està tancat el susdit calabós, una altra inscripció semblant a la descrita.

A l'ex-col·legiata de Sant Feliu, de Girona, al peu de les escales del presbiteri, a mà dreta, hi ha el cenotafi del valent defensor de la plaça, don Marian Alvarez de Castro, en quin monument està gravat amb caràcters d'or, en marbre blanc, una inscripció llatina, recordant la gesta gloriosa i immortal d'aquell brau militar.

El nostre poeta Angel Guimerà, en març del 1871, dedicà a aquest episodi una de les seves millors poesies, titulada «Alvarez de Castro».

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

CIVTAT

IDEARI D'ART I CULTURA

ANY I

MANRESA, FEBRER DE 1926

N.º I

Sentirem que la gent, en fullejar aquest primer número de CIVTAT, comentés la nostra aparició amb les paraules de sempre: — Una altra revista nova, una revista més! No és pas això el que ens proposem en llençar al públic aquesta publicació, car la finalitat que ens guia és tota altra.

En aquest recer de la Catalunya estricta volem hissar el nostre senzill baluard a favor de les coses que afecten exclusivament l'esperit, les mateixes coses que han trobat fins ara un ressò tan pàl·lid entre els manresans quan no les han vistes amb ostensible indiferència.

Manresa — i ens dol de dir-ho — en el concert de les ciutats catalanes que han palesat el llur fervor per les activitats intel·lectuals o artístiques, ocupa un lloc ben secundari. No volem escatir les causes d'aquesta apatia, puix que tothom les sap i més els que es troben en la fretura de viure en un lloc essencialment mercantil i industrial com el nostre.

Anem, per tant, a remoure el caliu un xic somort que anteriors temptatives del·lucen colgat. I en dir això dediquem un record de simpatia a la revista «Cenacle» la qual publicàrem deu anys ha alguns dels mateixos que avui redactem CIVTAT.

També és el nostre desig que la revista que avui llencem al públic tingui una fortuna pròpia entre les altres revistes: que seroi un aire francament local sense esdevenir, però, aquesta cosa grotesca i humiliant que sempre representarà ací i fora d'ací un periòdic assenyadament localista.

Serem manresans per damunt de tot, però no volem pas que el nostre manresanisme es confongui amb la banalitat o el mal gust, — tampoc amb la pedanteria o pseudo-saviesa, això mai! — vicis molt arrelats entre alguns comarcans del Cardener els quals han fet amb llur conducta que el manresà sigui conegut pel món com un prototipus de la despreocupació i la tranquil·litat.

Vivim uns quants quilòmetres lluny de Barcelona, però això no ens priva pas d'estar amb íntima conivència amb la capital tots els dies. Som províncies, és cert, però no tant que la nostra incapacitat pugui confondre'ns sistemàticament.

A través dels llibres i de les revistes tenim establert temps ha un corrent ideològic que renova la nostra sava i ens fa mantenir una atenció latent per tots els problemes que agiten l'esperit. Entenem, doncs, que serem sempre més manresans tant com més en contacte ens trobem amb els grups selectes de la nostra terra i d'Europa.

Nostra Premsa

« CIVTAT »

IDEARI d'Art i Cultura». Amb aquest subtítol començà a publicar-se a Manresa, el mes de febrer del 1926, una revista mensual que honorava, pel seu contingut i la seva presentació, la ciutat on veia la llum. Escrit en català, cada número constava de 20 pàgines de text i 4 de cobertes, tamany 31'5 X 21'5. Estava estampada a la impremta de Sant Josep, establerta al carrer de Sobrerroca, 25. Els preus de subscripció eren els següents: a Manresa, 10 ptes. l'any; fora de Manresa, 12 ptes.; estranger, 15 ptes. CIVTAT es publicava baix la direcció de Ramon Torra i Fidel S. Riu Dalmau, i hi col·laboraven, entre altres, Farran i Mayoral, López-Picó, Soler i March, Miquel Blanch, etc.

JOAN TORRENT.

Corts a Puigcerdà?

Si algun dels magnats del Rei o algun cavaller o qualque persona, reconvinguts pel senyor o son veguer sobre restitucions de pau, tregua i bovatge, volen dipositar penyores: si tal persona té castell, castres o alguna fortalesa pel senyor rei, a l'instant els retorni a sa potestat i el senyor rei o son veguer esmeni de lo seu propi les malifetes, i aquells retinga a sa potestat fins que hagi reparat tot el dany i recobrat tot el dret que li especta:

» Si tenint alguna cosa pel senyor rei no vol retornar-ho en penyora, així que surti de la cúria del rei sia compel·lit per la seva agressió, expulsat de la pau, tregua i bovatge, cap del barons el rèbia en son honor ni li presti consell, favor ni ajuda, ans bé dega agredir-lo i fer-li guerra segons son poder amb el rei i sens el rei de bona fe sens engany. Però si el malfactor té senyor, el senyor deu obligar-lo no sols emparant-se dels seus béns, sinó també de tots altres modos amb bona fe sens mala intenció: i fet l'emparament, el senyor esmeni les malifetes i tinga aquelles coses per ell, tota vegada que el malfactor ho tenia per ell, son senyor. Però si el senyor no volgués fer-ho per si, entregui els mateixos feus al senyor rei o son veguer i aquest esmeni les malifetes i els retinga fins que tot sia esmenat: Fet això a Puigcerdà, any 1207.»

El text no diu sien fetes en Corts tals constitucions, però així és considerat a l'incloure-les en l'edició de les *Cortes de los ant. rein. Aragón...* 1896.

HOMES DEL SEGLE XVIII

Es una curiositat conèixer la gent pública que regia Sabadell fa més d'una centúria, i llurs signatures, com poden veure's en la present nota autògrafa que reproduïm per la seva sabor d'època.

*Por Depositarí pagará a Pau Mimó set lliures
deu sous dich 7 ll. 10 S. y són per quatre dias de
dos matxos per anar a acompañar lo sometent
a Vich Sabadell y Juny a 30 de 1794.*
Jph Turull Batlle
Jph Puigjaner Regidor
Pau Turull Regidor
Joseph Juncà Diputado
Anton Argemí Diputado
Feliu Sardà Comissionat.

Nº 15

El qual document transcrivim:

«Dipositari pagará a Pau Mimó set lliures deu sous dic 7 ll. 10 S. i són per quatre dias de dos matxos per anar a acompañar lo sometent a Vich.

Sabadell i Juny a 30 de 1794.

Josep Turull, batlle.
Josep Puigjaner, regidor.
Pau Turull, regidor.
Josep Juncà, diputat.
Anton Argemí, diputat.
Feliu Sardà, comissionat».

FOLKLORE AFORÍSTIC

ELS VESTITS

DELS vestits tinc per millor
quin mal condueix el calor,
van per ordre, en clar estil,
llana, seda, cotó i fil:
còmoda i ampla sa forma
prendre deus també per norma.

Qui de la moda es fa esclau,
més que discret és babau:
posposar-hi la salut
és ser-ne molt més llanut.

Regna la moda a ciutat
on té poder absolut;
en el camp rep tribut
tan sols la comoditat.

Si et fa el treball suar,
més sovint et deus mudar.
Muda't camisa a la nit,
puix sens gasto en treus profit.

La roba bruta, penjada
cal tenir-la, i no apilada:
posada en un mocador,
s'escalfa i dóna fetor.

Quan fa fred, abrigueu-vos bé,
que això la salut manté.
Vesteix de llana a l'hivern,
puix dóna millor govern.

Roba de llana a la pell,
bona pel jove i pel vell.

Passar del calor al fred,
molt la salut compromet.

Quan el fred n'és arribat,
tingues el pit ben abrigat.

Quan ja el cabell es perd,
màntint-ne el cap cobert;
més que més fes-ho a la nit;
de no, en seràs penedit.

L'hongo gris, d'ales ample,
és pel camp el gran barret;
mes per l'estiu el de palla,
cregues millor, puix no falla.

Dels vestits, el clar color,
guarda en l'estiu del calor.

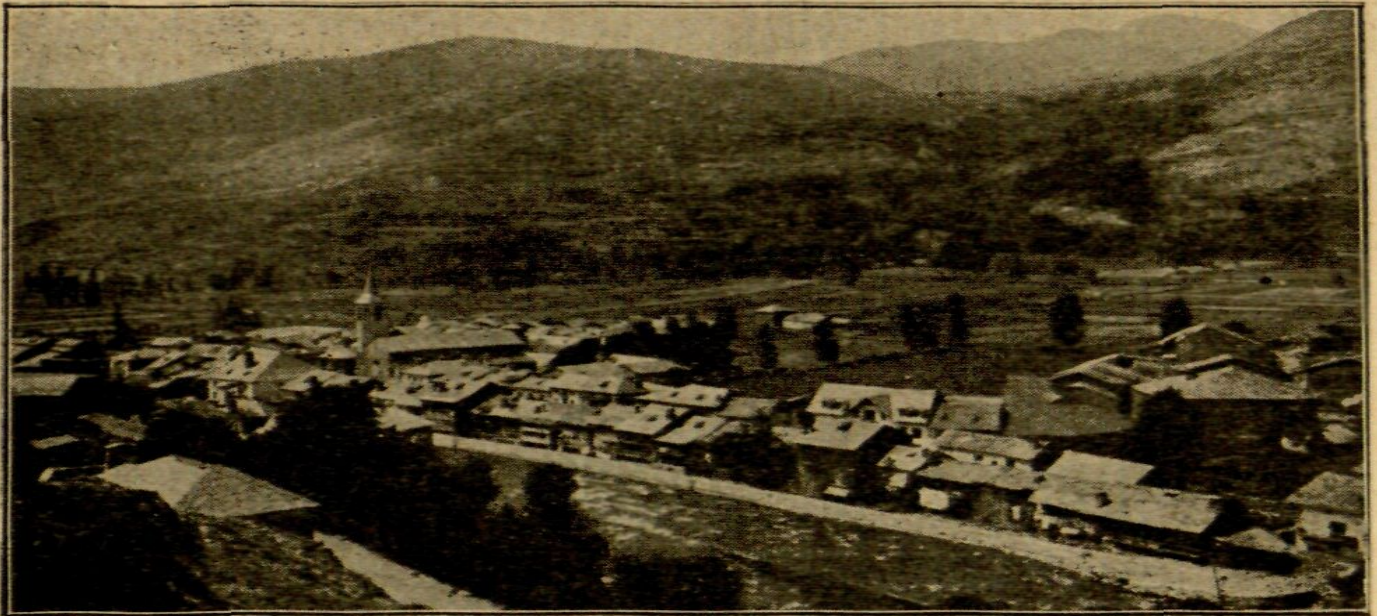
Es la brusa un bon vestit,
i pel treball expedit.

Si el calçat apreta el peu,
molts sofriments trobareu.

La cotilla és mal entesa,
més que més per la pagesa;
de sa fatal conseqüència
llunya n'és l'experiència.

Com l'esclop, en quant a sa,
cap altre calçat no hi ha;
contra humitats, el millor,
i dóna als peus escalfor.

Tot calçat deus parar ment,
que el peu mantingui calent.

Esterri d'Aneu

DESPRÉS que heu passat per una sèrie de gorgues, camins entre muntanyes altes, desemboqueu a la Vall d'Aneu. Rebeu una impressió com si el pit se us eixamplés. Us trobeu davant de terra oberta, una plana bellíssima, gerda, retallada de verds que encanten, i al fons, com si diguéssim, la capitalitat: Esterri.

Esterri d'Aneu és la població més gran i la més important de la Vall; dista de Sort, 33 quilòmetres, situada a la vora del riu Noguera-Pallaresa. Hi passa la carretera de Balaguer a França; Tàrrega és l'estació més propera; té un pont, construït segurament en l'època romana, que comunica els dos extrems de la vila. Es la població d'aspecte més pintoresc de tot l'alt Pallars, i centre de comunicació entre aquest i la Vall d'Aran, riberes d'Isil, Alós i Port de Salau.

Compta amb uns 800 habitants, i està a 1.000 m. d'altitud sobre el nivell de la mar. Celebra la festa major el dia 8 de setembre.

Es lloc molt visitat pels excursionistes, puix constitueix un centre d'operacions magnífic per a recórrer la vall d'Aneu, tan interessant per les belleses naturals com artístiques que es troben en els diferents pobles que la formen.

A l'estiu s'obre, s'esplaia, s'esbadia com una flor pirenenca, en un paisatge únic, entre aigües cantadores, amb una temperatura incomparable: allò és fresca, allò és estar bé! A l'hivern, lluita ardidament amb les neus que hi cauen; es contrau, s'arreplega a l'interior i feineja. Però sempre, a Esterri d'Aneu, tothom us rep amb els braços oberts, cordialment.

MIQUEL FORTUNY.

UNA LOCUCIO POPULAR

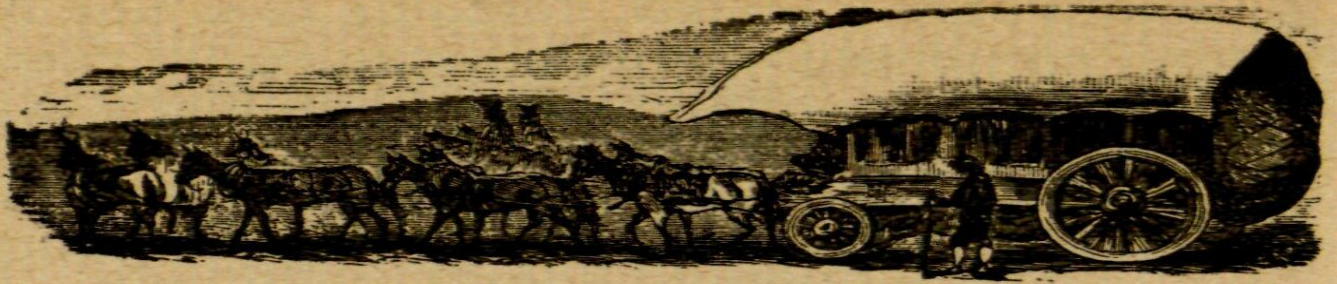
«*Fer un nus a la cua*»

Uns navegants d'embarcació de vela estigueren sitiats varis dies davant una illa sols habitada per feres. Al cap i a la fi acabaren l'aigua i fou precis baixar a terra a cercar-ne. Tres mariners hi van proveïts d'una grossa bota destapada d'un cap. Tot d'un plegat veuen venir un tigre gros i esperitat. Ells li encaren el forat de la bota i s'amaguen darrera. Arriba el tigre i, curios de saber on duia aquella obertura, es fica dintre la bota. Els mariners, veient això, donen plegats embranzida a la bota i la tomben de cap-per-vall. Així el tigre, sense temps per fugir, es queda presoner. Però la fera es remou tan furiosament que els tres mariners que estan apretant la bota contra terra temen que amb una batzegada el tigre els tiri a ells i bota qui sap a on. De moment salta el tap de suro de mitja bota i surt la cua de l'animalàs. Un mariner que hi veu, diu:

—Fem-li un nus a la cua perquè no es desfaci de la bota.

L'hi fan i així s'escapen i se salven.

JOAN AMADES.

Per anar a Barcelona, abans...

A vui ens sembla que sense el ferrocarril no podem anar enlloc. Díficilment ens imaginem com abans feien els viatges, llavors que per anar a llocs no pas distants, de seguida es passava mig dia, un dia, dos o tres...

Mataró, com és sabut, és la primera població d'aquest país que va tenir el ferrocarril que la va posar en comunicació ràpida amb Barcelona; Girona aviat també va tenir-lo.

Però, naturalment, abans no estaven pas isolades del Cap i Casal ni d'altres poblacions. Heus aquí el servei de transport que hi havia de Mataró o de Girona a Barcelona ara fa més de cent anys, doncs ens referim a l'any 1827.

Trobem la següent notificació:

A partir del dia 28 de febrer (1827), s'estableix servei de Barcelona a Girona i viceversa, en un dia, de Girona a Figueres, anar i tornar en un mateix dia.

T R A J E C T E S	Preus generals	Preus especials Cabrióle
	Ptes.	Ptes.
De Barcelona a Mataró	2'50	3'00
De Barcelona a Caldetes i Arenys	3'00	3'50
De Barcelona a Calella i Pineda	4'00	4'50
De Barcelona a Tordera	6'00	6'50
De Barcelona a Girona	8'00	9'00
De Girona a Figueres	3'00	3'50
Fins a 26 lliures de pes, gratis.		

Centres: a Girona, posada del Ponton; a Barcelona, posada de la Duana, tocant al carrer de Montserrat.

Encara en aquell mateix temps, a l'«Hostal de l'Alba», a Barcelona, hi havia un servei per anar de Barcelona a Girona, i de Girona a Barcelona, una «galera», de Joan Vilella, altrament dit *el Melsa*.

També a l'«Hostal de la Bona Sort», carrer de Carders, hi havia ordinari de Girona d'un tal Rafael Antiga, també d'un tal Joan Masbernat, altrament dit *el Pistolet*, i d'un altre tal Jaume Romans, que feia, encara, trajecte a La Bisbal.

També sortia de la «Posada de l'Alba», de Barcelona a Mataró, i viceversa, una «galera» de Josep Anglada, dit altrament *Banyeta*.

Del mateix en sortia una altra, amb la mateixa destinació, de Manuel Sisa, altrament conegut amb el nom de *Betes*.

De Mataró a Caldetes, feia servei una «galera» de Francesc Riera, altrament conegut per *Mianos*. Feia dos viatges, l'un al matí, l'altre a la tarda; i era establert al camí reial de Mataró.

E. M.

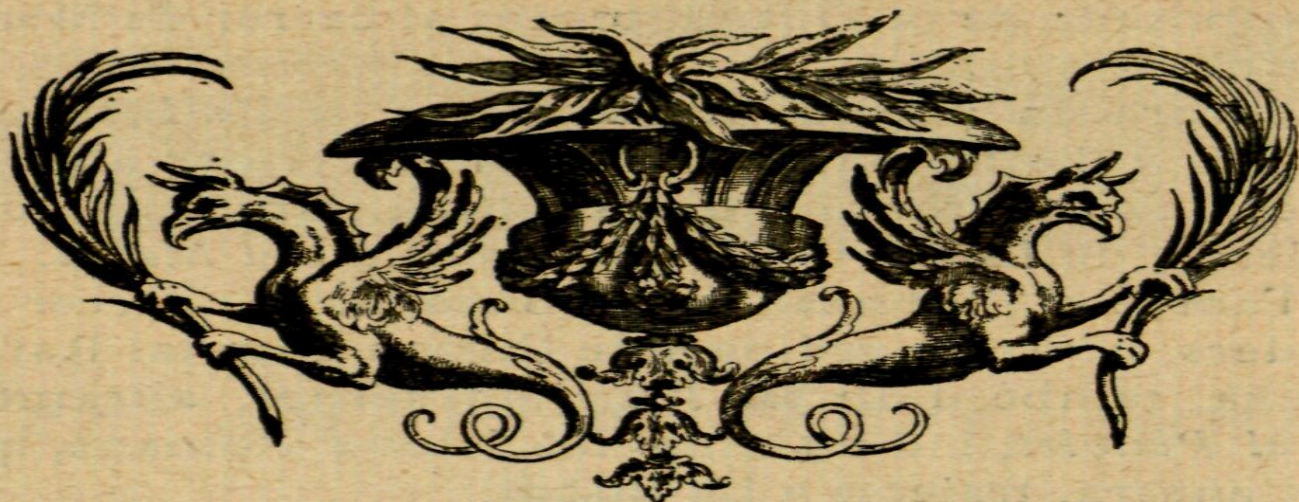
ENDEVINALLES

Un home molt gros
que només té un os.

(*El paller*).

Una cosa
que per tot se posa
i a la mar no gosa.

(*La neu*)

ANTOLOGIA POETICA

El solitari de l'Estartit

TOT just del niu una gavina eixia
quan d'un vell pescador fou feta esclava;
i en lloc de bressolar-se en la mar blava
trobà una llar, tot pau, tot alegria.

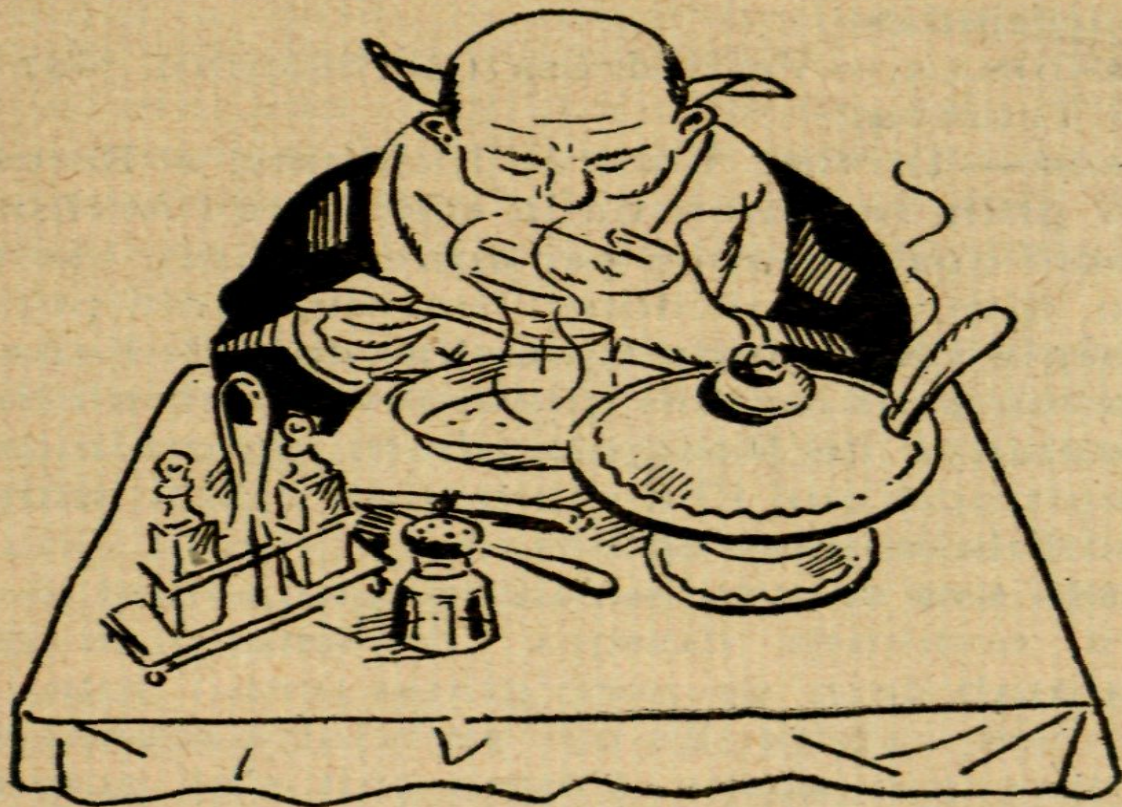
Folla d'anhel fugí a la mar un dia,
més de l'enllà el misteri l'esglaiava;
tremola encara quan la mar és brava
i no gosa sortir de la badia:

—Gavina blanca, que a la platja et banyes;
com deuen fer-te enveja tes companyes
quan adrecen llur vol vers l'infinit!...

Aixeca, altiva, la volada amb elles,
i així veuràs de lluny les meravelles
de les Medes, l'Escala i l'Estartit.

JOAN MERCADER I VIVES.

(Del llibre «Quinze Sonets»).

DE LES BONES MENGES I LES BONES BEVENDES

No en podem pas dir mal—oidà!—del que es menja i es beu a casa nostra. Ens referim a aquells menjars i aquelles begudes, dolços i fruits que són, en certa manera, particulars nostres, com si diguéssim típics. D'aquests, hi ha típics generals i típics particulars, de comarca, de població i àdhuc d'una casa determinada. Serà interessant de passar-ne revista, o almenys de fer-ne una relació? Creiem que sí. Això és el que ens proposem. El simpàtic Campmany ens farà de bo. I si ens saltem alguna cosa, que ens ho perdonin. No serà que ens ho deixem per mala voluntat, sinó per oblit.

ESCUDELLA. — Menjar tradicional a Catalunya, anomenat «Escudella i carn d'olla», o també «Escudella a la catalana» i «Escudella barrejada».

ESCUDELLA. — Montserrat, plat típic a Santa Cecília. En fan grans elogis. Diu que després d'una bona escudella de Santa Cecília, ja no cal que mengem res més.

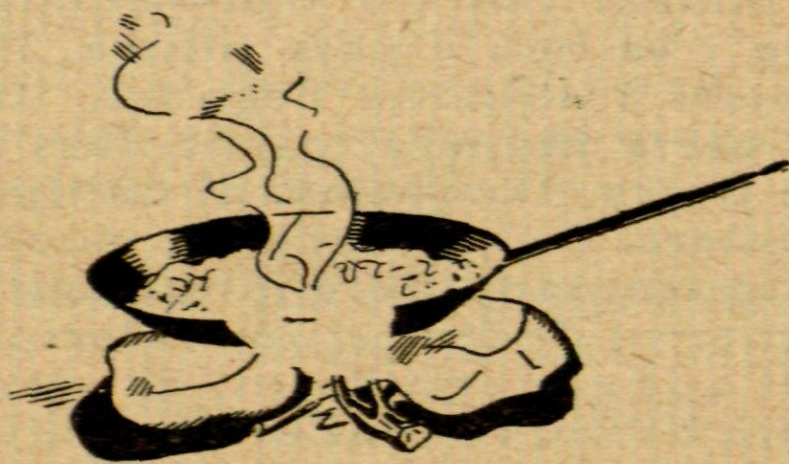
CUINAT.—Cerdanya, nom que es dóna a l'«Escudella barrejada».

CURADELLA.—Vallvidrera (Barcelona), plat típic de Càn Trampa.

ARRÒS.—Tortosa i altres localitats; a Barcelona adquirí gran renomada la «Colla de l'Arròs», per la devoció que servaven per aquest guisat, i se n'expliquen diverses anècdotes festives, molt populars en el segle XIX, tant de la «Colla» com de l'«Arròs». Celebraven unes forades que esdevingueren cèlebres a la muntanya de Montjuïc; abans, naturalment, de la urbanització que l'ha convertida de lloc sinistre a un parc dels més esplèndids.

ARRÒS AMB CROSTA.—València, semblant al que a Cervera nomenen **CASSOLA**, consistent en guisat d'arròs amb carn de porc grassa (cap i pota i botifarres), ous i sucre. Es cou amb foc a sobre i a sota o al forn; poc abans d'ésser cuit s'hi posen ous debatuts amb sucre, formant una crosta. A Cervera únicament es fa per al Dijous Gras, i no es menja altra cosa en tot el dia.

PAELLA.—València, és el plat tradicional d'arròs cuit a la paella, generalitzat arreu d'aquell reialme. Val a dir que a Catalunya també se'n fa molt de

consum i hi ha alguna casa que ho té com una especialitat. Hi ha persones que hi són molt aficionades i no els traieu de la «paella», perquè no sabrien per quines mars navegar.

OLIVES.—Hi ha les arbequines, que són delicioses. Cap a Tortosa i cap a Lleida se'n fan collites fortes. Cap a Gandesa també n'hi ha de molt bones. Confitades, són exquisides.

CALDERETA DE LLAGOSTA. —És una mena de «sopes» exquisides a base de llagosta, que se serveix a Menorca; però sobretot a Fornells.

MONGETES AMB LLOMILLO. —És un dels plats dels quals hagin estat fets elogis més convençuts.

BOLETS AMB BOTIFARRA. —És una menja brava i engrescadora. Hi ha qui per un plat com aquest donaria mig reialme.

OLLA. —Si un dia voleu menjar també un bon plat a base de peix, feu's fer una *olla* de Badalona. No perdeu el temps; feu's-ho guisar per uns pescadors autèntics.

FAVES A LA CATALANA. —Diuen que no en sap fer tothom qui ho vol. Ara, que, si són ben fetes, són un plat temptador.

FARINES DE FAJOL. —Garrotxa; se'n fa una pasta espessa emmotllada i la venen freda, al detall, a trosos, a gust del comprador; per a menjar-la, la fregeixen i ensucren.

«**RELLENO**». —Empordà, pomes cuites amb carn picada a dintre. Al Penedès el fan amb peres o préssecs d'igual manera, i a Calonge a les pomes a més de carn hi posen melindros, ous, etc., i es couen a la cassola, amb una picada d'ametlles.

PATATES AMB SERRELL. —Igualada; van farcides de fideus cuits.

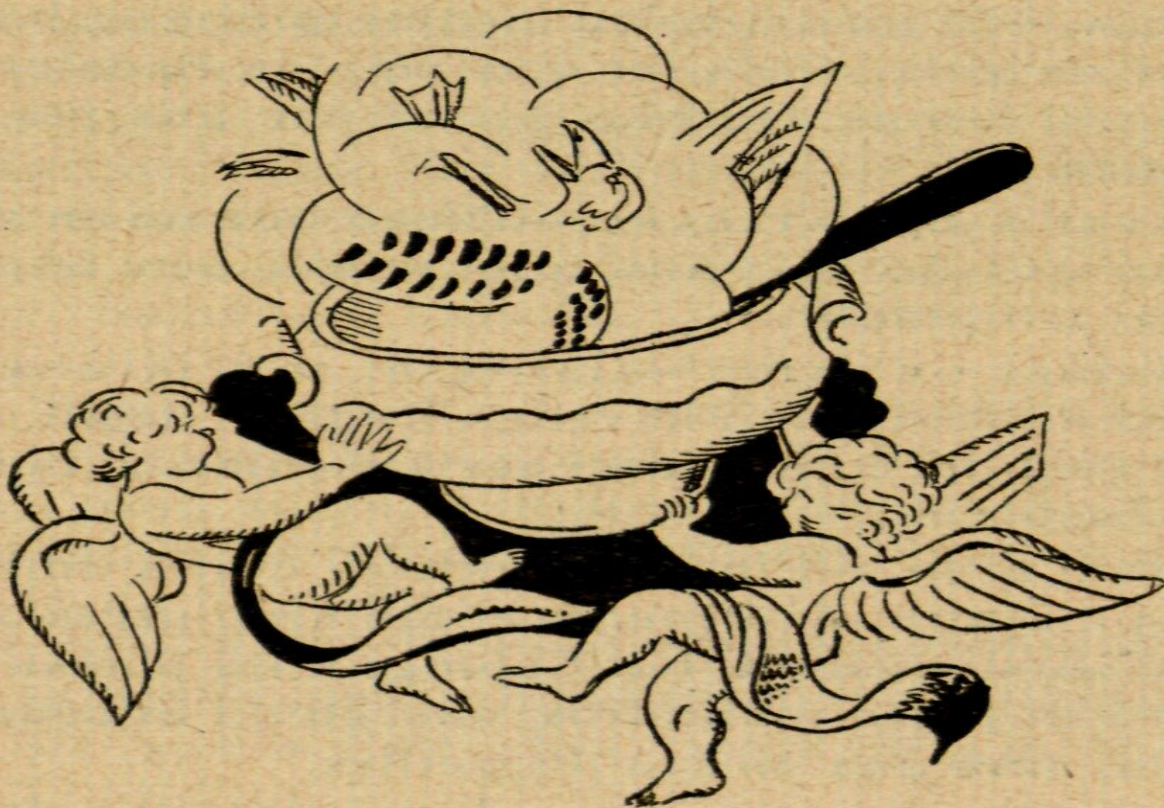
AVIRAM. —A diferents bandes de Catalunya es cria bona aviram. A Granollers n'hi ha mercat famós. I a Vic, què? A Mallorca també se'n fa molta i bona. La del Prat, sobretot els capons, tenen una fama especial.

AGREDOLÇ. —Empordà, és un fregit de fetge, mel-sa, freixura, etc., de moltó guisat amb sucre i vinagre.

SOPA D'OCA. —Penedès, tradicional per a diades assenyalades. Veritablement la *sopa d'oca* és solem-nial i es presenta amb la pompa de les grans diades, com Festa Major i altres, seguint les més grosses de l'any. Quan a taula compareix fumejant la *sopa d'oca*, es produeix un esclat d'alegria especial. Les oques baladreres ho són fins i tot quan han torçat el coll... El que és que ara llurs crits no són enutjosos, sinó que s'han transmudat en veus de joia.

GRANADA.—Mallorca, una classe de pastell fet amb albergínies.

TRUITES.—Riberes del Fresser. Peix de riu. La tradició popular diu: «La truita, per ésser bona ha de tenir quatre «efes»: fresca, franca, fregida i del Fresser». Però conteu això als qui són d'altres indrets i us diran que la quarta «efe», són falòrnies.

BACALLÀ AMB MEL.—Poblet (Tarragona), era un dels plats escollits que menjaven els frares d'aquell històric Monestir els dies que era privat de menjar carn. És ben veritat que els frares se les pesquen totes!

PEIXO-PALO —Palamós, en aquesta població se l'anomena ESTOFIX, equivalent al «stok-fish» anglès. És un guisat propi de la gent marinera, molt usat en les poblacions de la marina catalana; consisteix en un guisat de peix amb patates i altres ingredients. Hi predomina l'all.

NIU.—Palafrugell, semblant als anteriors, però afegint-hi ocellets, pollastre, caça i diverses variades substàncies.

(Continuarà).

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA